

ונראה עפ"י לומר כי המצה נרמזת ברמז יחץ ולא נקראת בשמה השלם יצחק לרמז כי רוב המצה הרומזת ליצחק שיהיה מוצנע לאפיקומן, ולכן נרמז ברוב תיבת יצחק ולא כולו לרמז שהשבירה היא לא אמצע ממש אלא חלק אחד גדול כאמור יחץ, וחלק קטן ק משם יצחק.

עוד נראה לומר כי תיבת יחץ גימטריא גהינם והוא מידת הדין, ובזכות השבירה שזכרים את מידת הדין וזוכים למדת הרחמים, וזה מכח חסדי ה', חסדי י-ה-ו-ה גימטריא יחץ וכאמור מדת הרחמים, וזה הפרק שאנחנו אומרים בפסח (תהלים קד, מג) "מי חכם וישמור אלה ויתבוננו חסדי י-ה-ו-ה" וכתוב (איכה ג, כב) "חסדי י-ה-ו-ה כי לא תמנו כי לא כלו

הגדה של פסח - אוצרות אברהם / עטייה הודפס מאתר אוצר החכמה

משארותם

ויאמר אליהו (ר' מרדכי אליהו)

כיצד התבצעה ההשאלה הכתוב אומר וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה שמות יא ב שואל בעל הבן איש חי הרי גוי לא נקרא רעהו של ישראל כפי שאומרים חז"ל ואם כן מדוע הכתוב אומר ששאלו איש מאת רעהו והוא מתרץ שתחילה הם שאלו בגדים יפים איש מרעהו יהודי מיהודי כדי ללכת בהם אל המצרים ולבקש שהרי אם אדם לבוש בגדים... נמצא שתחילה גמלו חסד איש עם רעהו ולאחר מכן לקחו מהמצרים

הא לחמא עניא

שם משמאל הגדה של פסח ענין ארבע כוסות יש לומר כי ענין חפזון הוא היפוך ישוב הדעת, וידוע שקליפת פרעה אותיות הערף שהוא היפוך הדעת דקדושה, וע"כ נאכל בחפזון כדי שע"י ששושין מעשה המצוה בחפזון שהוא היפוך הדעת

מעשה בר' אליעזר ור' יהודה

Aruch Hashulchan

מעשה בר"א ור"י וכו'. יש להתבונן בזה דהא ר"א היתה דירתו בלוד ור"י

בפקיעין ור"ע בבני ברק כדאיתא בסנהדרין [דף ל"ג:] ור"א ור"י היו רבותיו של ר"ע, וא"כ איזה סיבה היתה ששבתו כולם בחג הפסח אצל ר"ע, ועל ר"א יותר תמוה דאיהו הא ס"ל בסוכה [דף כ"ו:] שאסור לצאת מביתו ברגל, והש"ס פריך שם על ר"א ששבת בקיסרי היכי עבד הכי ומתרץ ששבת היתה ולא רגל ע"ש, וא"כ איך שבת בפסח שלא במקומו אצל ר"ע תלמידו, ואין לומר ולכן אני אומר שבעד זה החזיקו טובה לרבי עקיבא על שחזקם בתקות כלל ישראל תיכף אחר החורבן, ולכן באו כולם לעירו ולביתו של רבי עקיבא, לבד ר"ג לא הלך מפני שהיה נשיא, והם כולם באו אליו לספר ביציאת מצרים כליל חג הפסח, מפני שמיציאת מצרים ג"כ מתברר נצחיות ישראל שכל כלי יוצר עליו לא יצלח לכלותו ח"ו, והיו מאריכים בזה עד שכאו תלמידיהם ואמרו רבותינו הניע זמן קריאת שמע של שחרית. וזהו גם כן לאמץ ברכים כושלות, דבקריאת שמע של שחרית אנו אומרים גם כן עזרת אבותינו וכו' מגן ומושיע לבניהם אחריהם בכל דור ודור, ועוד דברים כאלה שבין קריאת שמע לשמונה עשרה שמובטחים אנחנו מפיו יתברך שיהיה לנו קיום עולמי:

בפקיעין ור"ע בבני ברק כדאיתא בסנהדרין [דף ל"ג:] ור"א ור"י היו רבותיו של ר"ע, וא"כ איזה סיבה היתה ששבתו כולם בחג הפסח אצל ר"ע, ועל ר"א יותר תמוה דאיהו הא ס"ל בסוכה [דף כ"ו:] שאסור לצאת מביתו ברגל, והש"ס פריך שם על ר"א ששבת בקיסרי היכי עבד הכי ומתרץ ששבת היתה ולא רגל ע"ש, וא"כ איך שבת בפסח שלא במקומו אצל ר"ע תלמידו, ואין לומר

ברוך המקום (נתיבות)

ברוך המקום

The Chovos HaLevovos says that man can be divided into four categories.

1. Those who understand and recognize Hashem and His attributes through intellect, as did Avraham Avinu.
2. Those who have not reached this level, but nevertheless recognize Hashem through the Torah and its wisdom.
3. Those who lack even this second level, and whose actions reflect the tradition of their forefathers, without understanding.

4. Those who deny Hashem and His Torah.

Those who recognize Hashem through intellect are called חכמים. The deniers are called רשעים. Those who act following tradition are called שאינם יודעים לשאול. For this category, you can give the explanation of the mitzvos, even though they are unable to analyze and ask, since they *do* follow the tradition of their ancestors. Those who recognize Hashem through the Torah are called תמים, following the terminology of the *pasuk* איש תם יושב אוהלים, “a man of perfection, a dweller in the tents [of learning].”

All four categories of people went out of Mitzrayim. Even the wicked people went out, as we find with Dason, Aviom and the idol of Michah. Corresponding to each category, we must praise Hashem. For those who were unworthy of being saved, it is even more fitting to thank Hashem as His kindness in their case is greater than to those who were deserving. The praise for saving the שאינו יודע לשאול should be greater than for saving the חכם. Likewise, the praise for saving the תם should be greater than for saving the חכם, as he was the most worthy.

... the *hashgachah* of Hashem depends

... on.

The Ba’al Haggadah, therefore, arranged four praises corresponding to the four categories of people who left Mitzrayim.

Corresponding to the חכם, we say ברוך המקום, referring to Hashem’s *hashgachah*, which he recognized as the immediate cause of his deliverance.

Corresponding to the רשע, for whom the *hashgachah* is very remote, we say ברוך הוא, referring to Hashem in the third person and as not immediately present, since for him, the *hashgachah* is indirect. We praise Hashem for not separating the רשע from the rest of the nation.

Corresponding to the תם, who went out in the merit of the Torah, through which he is able to recognize Hashem, we say ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, as his connection to the *hashgachah* is through the Torah.

Corresponding to the שאינו יודע לשאול, we also say ברוך הוא, in the third person, since the *hashgachah* depends upon the degree of understanding, of which he has very little. This type of person was saved only because of the merits of our forefathers.

The Torah mentions the four merits through which Klal Yisroel were redeemed.

1. זכות אבות, the merits of our forefathers.
2. ברית אבות, Hashem’s covenant with our forefathers.
3. זכות תורה, the merit of Torah, as Rashi explains on the *pasuk* תעבדון את האלקים על ההר הזה — they are redeemed through the merit of accepting the Torah.
4. זכות קיום מצוות, the merit of fulfilling the mitzvos of the blood of

the Korban Pesach and the blood of *milah*, as Rashi explains on the *pasuk*, ואת מתבוססת בדמיו.

According to what is explained above, we need all these merits.

The חכם, who did mitzvos out of love, devoting his life to serving Hashem, was saved on his own merit, on the merits of the mitzvos which he himself performed.

The תם was saved on the merit of the Torah, through which he came close to Hashem.

The שאינו יודע לשאול was saved through the merits of his forefathers, as he continues in their ways and through them, becomes close to Hashem.

The רשע, for whom the merits of our forefathers do not help, as he has rejected their ways and prefers the service of Mitzrayim to the service of Hashem, as the *pasuk* writes, טוב לנו עבוד את מצרים, “it would be better for us to serve Mitzrayim,” was saved only because of the covenant with our forefathers. He could not be saved because

... of all of Klal Yisroel were

מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו

Israel] only three [Abraham, Isaac and Jacob]; we refer to as mothers only four [Sarah, Rebekah, Rachel and Leah].¹⁴¹ This would mean perforce that at least one of the true fathers of Israel, namely Abraham, is being described here as an idolater.¹⁴²

One might ask a pertinent question: Why drag our ancestor Abraham through the mud, so to speak? The Talmud is very explicit that one must not throw up to a *ba'al teshuvah* (penitent) his past. One must not say to him, "Remember your previous deeds!" Likewise, one must not say to a descendant of *gerim* (converts to Judaism), "Remember the deeds of your fathers!"¹⁴³

The answer is that contained in the mud of the past is a gold nugget. Yes, even in idolatry, in paganism there is a spark that waits to be redeemed, that we need to incorporate in our *'avodat hashem*, our service of God. That is why we dig into the remote pagan past of our ancestor Abraham. Rav Kook writes:

In the lowest depth of faith there is found that base quality of the *yitsra de'avodah zarah* (the inclination to idolatry),¹⁴⁴ which in its day was of some use to the world. "As out of the womb of the morning, so is yours the dew of your youth."¹⁴⁵ Just as this dew is a sign of blessing to the world, so those years that you served idols are a sign of blessing to the world," was the response to Abraham our father.¹⁴⁶

The full text of the Midrash reads:

Abraham our father was filled with trepidation thinking, "I carry a sin, for I was an idol worshiper all those years." The Holy One said to him, "*Yours is the dew of your youth*. Just as dew evaporates, so your sins evaporate; just

Originally our fathers were idolaters, and now the Omnipresent has brought us close to His service

According to Maimonides, *our fathers* refers to our pre-Abrahamic ancestors starting with Terah and working our way backward.¹⁴⁰ However, some late authorities are of the opinion that Abraham himself is implicated. "We refer to as fathers [of

as dew is a sign of blessing to the world, so you are a sign of blessing to the world."¹⁴⁷

Rav Kook goes on to explain that the *siman berakha* (sign of blessing) that the idolaters possessed was their passion, their zest, their vitality, qualities that are oftentimes lost with the rise of consciousness. The negative aspect of idolatry evaporated as the dew. But the positive aspect of idolatry, the "blessing" of idolatry, the moisture, the vitality, was preserved well into the day long after the dawn of consciousness, long after the blazing sun of intellect beat down upon the soil of Judaism.

The proof that Abraham had not lost the vitality, the fervor of his pagan youth even after he arrived at the monotheistic faith was—the Binding of Isaac. As abominable a practice as it was, child sacrifice, practiced throughout the ancient world, was the ultimate expression of the idolater's passionate faith. The idolaters of the world could not imagine that a man such as Abraham, who had systematically stripped away all the externals of idolatry for an abstract belief in an invisible God, would be capable of mustering the same passion as they. The Binding of Isaac was a visible demonstration to the entire world that the new monotheistic faith was not lacking in resolve and the spirit of sacrifice. The phylogenetic "memory" of the Binding of Isaac was passed down to Abraham's posterity. The blessing of the "dew of youth" of the father of our nation, coupled with his towering, searing intellect, remains the glorious heritage of Judaism to this day.¹⁴⁸

ברוך שומר הבטחתו

בן איש חי

ויראה עתה, כמה גדלו חסדו הבי"ת עם ישראל, כי
 בעבור הידיעה שקדמה להם על הגלות ועבודת,
 ניכה להם מסך הגלות כל ה' שנה מספר ק"ן שנים, ובעבור
 הידיעה של הניכוס שהיא מה שהנטיח בארץ מאמר, ואחרי
 כן ילאו ברכים גדול לא ניכה להם מן הרכוס גדול כלום,
 דהא כתיב ויגלוי אה מלרים, עשאוה כמלידה שאין בה דין,
 וכמלידה שאין בה דניס. וכוה פרשתי בס"ד בניאורי על
 ההגדה, ברוך כומר הבטחתי לעמי ישראל ברוך היא שהקב"ה
 מחשב את הקן לעשות כנה שאמר לאברהם אבינו בצרות
 בין הצורים, בלאמר ויאמר לאברהם ידוע ידע כי נר
 ידע ידעך באהן לא להם יכו' ואחרי כן ילאו ברכים גדול.

בן איש חייל - א' / יוסף חיים בן אליהו מבגדאד / עמוד 82
 הודפס מאתר אוצר החכמה

וירד מצרימה אנוס ע"פ הדיבור

The words *וירד מצרימה - אנוס על פי הדיבור* - *Then he descended to Egypt — compelled by Divine decree*, teach us that although from an earthly perspective those years may have been the best years of Yaakov's life, wealth and honor meant nothing to him and to his children when it came at the expense of residing in an impure, immoral land. If not for Hashem's decree that they remain in Mitzrayim after the hunger passed, they would gladly have returned to Canaan and lived out their years there. Since they remained in Mitzrayim only because they were compelled to do so by the Divine decree, those years count toward the years of slavery. [*Haggadah Simchas HaRegel*]

ויהי שם לגוי גדול מלמד שהיו ישראל מצוינים שם

ויהי שם לגוי, מלמד שהיו ישראל מצוינים שם
There he became a nation — this teaches that
the Israelites were distinctive there

Ritva (Haggadah) writes:

Rashi explains that the word מצוינים comes from the word ציון, a distinctive mark or sign. The Jewish people retained the appearance of a distinct nation because they lived together in one area of Mitzrayim. In His kindness, Hashem enabled the Jewish people to live together so that they could help one another.

Others explain that they were מצוינים, distinct, in that they were tall, good-looking people.

There are editions in which the word reads מסויימן, which

means that they were distinguishable by certain aspects of their clothing — for instance, they wore tzitzis on their garments — and in their mannerisms. The author of the Haggadah derives this teaching from ויהי שם לגוי, *There he became a nation*, because one would expect that after living in Mitzrayim for several generations, they would have resembled the Egyptians and not have retained a separate identity. The fact that they did retain their individuality as a nation teaches us that they must have remained distinctive in their form of dress and their mannerisms, so that anyone who saw them could immediately discern that they were descendants of Avraham Avinu.

Similarly, *Pesikta Zutresa* (*Parashas Ki Savo*) teaches that they remained distinguishable by the way they dressed, the foods they ate, and the language they spoke.

Maharal (Haggadah) states that it was essential that they remain a distinct nation, for had they become so indistinguishable from their hosts that they too would have been called Egyptians, they would not have been worthy of redemption.

את ערום ועריה

But the Midrash had a more profound reason for quoting the prophet's proclamations in backward order. It was not just to ascribe the immediate cause of the Exodus to the efforts of the nation itself rather than to Hashem's promise alone. It was to emphasize the vast difference between earned salvation and salvation brought about to fulfill a promise made to earlier generations. The difference can best be understood with a parable:

A king's closest friend and confidant died. The king brought his friend's two newly orphaned sons into his palace and became their adoptive father. One son was wayward and did not deserve a royal upbringing, yet the king took him in because of his love for his deceased father. The second son was of a completely different nature. He exuded nobility: He was loyal to his father's training and heritage; respectful to everyone he met, especially to the king; forever seeking ways to help others. In short, he deserved to be raised as a prince, even if his father had not been the king's top confidant.

At first, the king treated both brothers in the same way, in tribute to his dear departed friend. But he soon recognized the difference in their characters. He began to treat the better-behaved boy like his own son, because he grew to love that son. But his love for the wayward son diminished more and more with each wrongdoing that he committed. Eventually, the king banished him from his palace and his land.

Similarly, if Hashem were to deliver the Jews from slavery only because of the promise He had made to the *Avos* whom He loved so much, the people could easily fall out of favor if they acted in a manner not befitting the nation of Hashem. But if Bnei Yisrael would prove worthy of the Exodus on their own account, it would demonstrate that their essence was a true reflection of their heritage. Then, if they were to lapse, Heaven

Alsheich

(ו) וְאֶעֱבֹר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶה מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמִּיךָ וְאֶמַּר לָךְ בְּדַמִּיךָ חַיִּי וְאֶמַּר לָךְ בְּדַמִּיךָ חַיִּי: (ז) רַבְּבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נִתְתִּיחַ וְתִרְבִּי וְתִגְדְּלִי וְתִבְאִי בְּעֵדֵי עַדְיִים שְׂדֵיִם נִכְנֹו וּשְׁעָרָה צִמַּח וְאֶתְּךָ וְאֶפְרָשׁ כְּנֹפִי עֲלֶיךָ וְאֶכְסֶה עֲרוֹתְךָ וְאֶשְׁבַּע לָךְ וְאֶבְּוֹא בְּבִרְיֹת אֶתְּךָ נֶאֱמַר אֲדַנִּי יְהוָה וְתִהְיֶינִי לִי: הגדה: וְרַב - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: רַבְּבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נִתְתִּיחַ, וְתִרְבִּי וְתִגְדְּלִי וְתִבְאִי בְּעֵדֵי עַדְיִים, שְׂדֵיִם נִכְנֹו וּשְׁעָרָה צִמַּח, וְאֶתְּךָ עֲרֹם וְעָרִיחַ. וְאֶעֱבֹר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶה מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמִּיךָ, וְאֶמַּר לָךְ בְּדַמִּיךָ חַיִּי.

וירא את ענינו

R Yakov Abuchasera

וַיֵּרָא אֶת עֲנִינּוֹ

וַיֵּרָא אֶת עֲנִינּוֹ זו פְּרִישׁוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ. שְׁכַל גְּזֵרַת שְׁרֵי הַמַּסִּים הֵיטָה "לְמַעַן עֲנֹתוֹ" בְּעֲנֵי דֶרֶךְ אֶרֶץ "בְּסִבְלָתָם". וּמִדּוּעַ, כִּי הָאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה כְּתֹב (בְּשֵׁנֵי הַכְּנֻטֹת, דְּרוּשֵׁי פֶסֶח) שִׁפְרָעָה הִיָּה מְכַשֵּׁף גְּדוֹל וְיָדַע סוּדוֹת רַבִּים. וְיָדַע שְׁבָנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה כְּאֲשֶׁר יִמְנוּ שְׁשִׁים רַבּוֹא, כִּי "יִשְׂרָאֵל" נוֹטְרִיקוֹן "יֵשׁ שְׁשִׁים רַבּוֹא אוֹתִיּוֹת לַתּוֹרָה" כִּנְגֻד שְׁשִׁים רַבּוֹא מִיִּשְׂרָאֵל, וְלָכֵן בִּקֵּשׁ לְמַעַט מִסִּפְרָם כִּדִּי שְׁלֵא יוֹכְלוּ לְצֵאת לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה. אֶף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִפֵּר עֲצָתוֹ, וְכִאֲשֶׁר יַעֲנוּ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ.

(דורש טוב, דרוש ב' לשבת הגדול)

וַיֵּרָא חוֹבָה לְהֵיוֹת בָּהֶם שְׁשִׁים רַבּוֹא, וְלֹא יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם עַד שֶׁהָיוּ בָּהֶם שְׁשִׁים רַבּוֹא, וְאִם לֹא הִשְׁלִימוּ שְׁשִׁים רַבּוֹא לֹא הָיוּ יוֹצְאִים. מִשּׁוּם

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַקִּשָּׁה רַבְנֵי מְכַלּוּף אַבִּיחֻצִּירָא זצ"ל: מֵאֲחַר וְהַתְּעוֹרְרָה מִדַּת הַרְחָמִים עֲלֵיהֶם, מִדּוּעַ הִזְכַּר כָּאֵן שֵׁם "אֱלֹהִים", מִדַּת הַדִּין. אֲלֵא שִׁדּוּעַ שֶׁנִּפְדּוּ מִמִּצְרַיִם כְּעִבְרַת רַד"ו שְׁנָה מִשּׁוּם שְׁקִשֵׁי הַשְּׁעִבּוּד הַשְּׁלִים לְמַנְיֵן אַרְבַּע מֵאוֹת הַשָּׁנִים. וְכִּי "סֵדֶר עוֹלָם" אֲמָרוּ, שְׁקִשֵׁי הַשְּׁעִבּוּד הִיָּה פ"ו שָׁנִים, מִלְּדַת מַרְיָם אַחוֹת מֹשֶׁה, וְהוּא כְּמַנְיֵן "אֱלֹהִים". עַל כֵּן נֶאֱמַר: "וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", בְּקִשֵׁי הַשְּׁעִבּוּד בְּפ"ו הַשָּׁנִים, וְעַל יְדֵי זֶה גִּאֲלָם לְפָנֵי הַזְּמַן.

אני ולא מלאך

וַיִּזְרַהֲקוּ רַבֵּי שְׁנֵיאוֹר זְלַמֵּן מִלְּאֲדִי, בַּעַל הַ"תְּנִינָא" זצ"ל, הִיָּה תַלְמִידוֹ שֶׁל הַמַּגִּיד הַגְּדוֹל מִמְּוִרֵיטֵשׁ זצ"ל. פֶּעַם, בְּשַׁעַר מֵאֲחָרַת בְּלִילָה, עָלָה בְּדַעְתּוֹ לְשֵׂאל שְׂאֵלָה מְרַבּוֹ. נִגַּשׁ לְבִיתוֹ וְנִקֵּשׁ בְּדַלְתָּ.

שאל המגיד: "מי שם?"

השיב רבי שניאור זלמן: "אני!"

חזר המגיד ושאל: "מי שם?!"

ושוב השיב: "אני".

רק בפעם השלישית ענה: "זלמינא". או פתח לפניו המגיד את הדלת, ואמר לו: "זלמינא יקרתי, מחר תהיה ברית מילה בכפר הסמוך, ברצוני שתשתתף בסעודת המצוה". הבטיחו רבי שניאור זלמן, והלך רגלי לאותו כפר. בעל השמחה שחשבו להלך עני הושיבו בקצה השלחן. במהלך הסעודה גלו שחסרה כף של כסף. נגש המלצר לחפש בכניו של רבי שניאור זלמן, שמחה וקרא: "אני לא גנבתי!" הלה לא שעה לצעקותיו, ובקש לערוך חפוש בכח. חזר רבי שניאור זלמן ומחה: "אני לא גנבתי – מוטב שתחפשו אצל המלצר!" ואמנם, הפך נמצאה בכיסו של המלצר...

חזר רבי שניאור זלמן לרבו, וסח את אשר קרהו. הפטיר המגיד: "לאחר שאמרת לי אמש פעמים: "אני", החרחת לצעק פעמים בקול: "לא אני"..."

קרא הרבי בקול: "מי זה לומר אני! אני ה', אני ולא אחר. רק הקדוש ברוך הוא נאה לו לומר אני!"

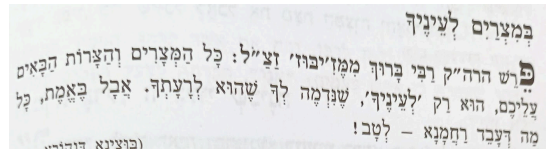
אני ולא השליח

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת שלח

ילמדנו רבינו כמה דברים האב חייב לעשות לבן, כך שנו רבותינו חמשה דברים האב חייב לעשות לבן, למול אותו, וללמדו תורה ולפדותו, וללמדו אומנות, ולהשיאו אשה, האב זה הקב"ה, והבן אלו ישראל כמו שהאב חייב למול את בנו כך הקב"ה מל את ישראל על ידי יהושע שנאמר (יהושע ה) ויעש לו וגו' מה האב לפדות את בנו אף הקב"ה פדה את ישראל שנאמר (ד"ה = דברי הימים = א יז) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו אלהים לפדות לו לעם, ללמדו תורה שנאמר (דברים יא) ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם אף הקב"ה למד תורה לישראל דכתיב (ישעיה מח) אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריךך, ללמדו מצות אף הקב"ה למד את המצות לישראל שנאמר אלה המצות אשר צוה ה' (ויקרא כז) להשיאו אשה שכן הקב"ה אמר לבני נח פרו ורבו, ומה האב זקוק לבנו להאכילו ולהשקותו לרחצו ולסוכו ולהלבישו כך עשה הקב"ה לישראל שנאמר (יחזקאל טז) וארחצך במים ואשטוף דמיך ואלבישך רקמה ואנעלך תחש, להאכילו שנא' (שם /יחזקאל ט"ז/) ולחמי אשר נתתי לך וגו', להשקותו שנאמר (במדבר כא) עלי באר ענו לה

במצרים לעיניך

ובמִצְרָא גָדַל - iz גלוי שְׂכִינָה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: או הַנְּסָה אֱלֹהִים לְבֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי מִקְרֵב גּוֹי בְּמִסֹּת בְּאֶתֶת וּבְמוֹפְתִים, וּבְמַלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבְזְרוּעַ נְטוּיָה, וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים, כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם :: אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ.

פסח על שם מה

רמב"ן בראשית פרשת ויחי פרק מט

וכן מצאתי עוד שם במדרש חזית (שה"ש א יב ג) הופיע להם הקב"ה ריח טוב מבשמי גן עדן והיתה נפשם קוהה לאכול, אמרו לו רבינו משה תן לנו מה נאכל, אמר להם כך אמר לי הקב"ה כל בן נכר לא יאכל בו (שמות יב מג), עמדו והפרישו הנכרים מביניהם והיתה נפשם קוהה לאכול וכו'

מצה על שם מה

ויאמר אליהו (ר' מרדכי אליהו)

ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ וגם צדה לא עשו להם שמות יב לט אכן חלק משבחם של ישראל הוא שלא הכינו להם צידה ביציאת מצרים ועל כך הנביא אומר זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה ירמיהו ב ב הרי חוסר הכנת הצידה נבע מחסרון אמונה של עם ישראל בראש חודש ניסן אמר להם משה רבנו שיתכוננו ליציאה בחצות לילה אור לט"ו ניסן מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם שמות יב יא אם כן מדוע לא הכינו להם צידה לדרך בני חורין אתם רק עתה הרגישו בני ישראל את השחרור ואת הגאולה ואזרו עוז ללכת ולשאול כלי כסף וזהב אחרי ששאלו את הכלים מהמצרים וראו בעיניהם כי הגאולה קרבה ובאה התחרטו על שלא האמינו למשה רבנו ולקדוש ברוך הוא כתיקון לחסרון אמונתם הם ויתרו על הכנת הצידה לדרך וחלף זאת ישבו ואמרו הלל ושירה תהילות ותשבחות לבורא עולם כל חצי הלילה וכך מוזכר במדרש ויהי בחצי הלילה' הדא הוא דכתיב חצות לילה אקום להודות

לך על משפטי צדקך' תהילים קיט סב חצות לילה אקום להודות לך על המשפטים שעשית במצרים ולנו עשית צדקה שמות רבה יח ב

דיינו

When it comes to the numerology of the *Seder*, most often we focus on the number four: Four cups of wine, four questions, four sons. How many of us realize there is a subtext of the number fifteen? The *simanim* ("signs" or chapter headings) of the *Seder*, in effect the roadmap of the *Seder—Kadesh, u-Rehats*, etc.—total fifteen.⁴ By the same token, the famous hymn *Dayyenu* (*It would have sufficed us*) contains fifteen stanzas. What is the symbolism of the number fifteen?

This night of the *Seder* is the fifteenth of the month of Nissan. On this night, the moon is full. In terms of Jewish history, this fullness of the moon is associated with King Solomon. Solomon was the fifteenth generation from Abraham, the father of our nation. Solomon's reign is considered the apex of Jewish history. In the words of the *Zohar*, "*kayyama sihara be-ashlemuta*." "The moon exists in fullness."⁵ From then on, it was downhill all the way. It will be another fifteen generations from Solomon until his descendant Zedekiah, the last king of Judah, is blinded and led away into Babylonian captivity by Nebuchadnezzar.⁶ This pattern reflects the waxing and waning of the moon. The Jewish People are compared to the moon.⁷

But tonight we celebrate the crescendo, the climax of the fifteenth level. The commentators of the *Haggadah* explain that the fifteen ascending levels of *Dayyenu* correspond to the fifteen steps rising from the "Court of Women" to the "Court of Israelites" in the Second Temple.⁸ Those steps were a graphic representation of the fifteen Songs of Ascent in David's Psalms

Rav Kook

מוציא מצה

כיוצא בזה איתא בזה"ק (ח"ב מ. קפג) ליישב את הקושיא - אם חמץ מרמז על יצה"ר למה הותר כל השנה - במשל לחולה שאסור במצות הרופא לאכול זמן מה לאכול מאכל מסוים, ואחר שמתחזק שוב אין מויק לו. וגם זה נכלל בדברי הכתוב הכתוב - שבעת ימים תאכל עליו מצות וגו' למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, שע"י מצות אלו תזכור כל ימי חיך אף שתאכל בהם חמץ ושאר.

הגדה של פסח <שערי שפת אמת> / וילהלם, נחמן יוסף בן יהודה דב / עמוד 73
הודפס מאתר אוצר החכמה

ביאור הענין מה שבשבעת הימים החמיר הכתוב כל כך באכילת חמץ משהו, ובכל ימות השנה הותר הדבר לגמרי, כי בהתחלת קבלת עול מלכות שמים צריך אדם לקבל על עצמו בכל כוחו, כפי שפירש החידושי הרי"ם את דברי חז"ל (סוטה לד.) על אזהרת יהושע לבני ישראל בעודם בירדן שלא ישאירו מו' עממין, ואם לא המים באים ושוטפין אותם. ואף שאחרי כן לא קיימו זאת לגמרי שהרי נשארו מו' העממין עם זאת הקבלה בראשיתה היתה צריכה להיות בלב שלם, וזה מועיל שיוכלו לתקן אחר כן, וגם שלא ידבקו בהם במהותם, וכלל הענין ללמד בא כי בתחילת העבודה בראשית השנה צריך להיות בכל יראה ובל ימצא אף משהו, וזה מסייע לכל ימות השנה.

הגדה של פסח <שערי שפת אמת> / וילהלם, נחמן יוסף בן יהודה דב / עמוד 74
הודפס מאתר אוצר החכמה